

Våra referenser:

Ester Hedberg:

ester.hedberg@dyslexi.org

Dnr.nr: Ku2018/01470/KI

Mottagare:

ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Läsdelegationens betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället SOU 2018:57

Allmänt om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi:

Mellan 5 och 8 % av svenskarna har läs- och skrivsvårigheter som beror på dyslexi. Många fler har läs- och skrivsvårigheter av andra orsaker.

Utan anpassningar kan läs- och skrivsvårigheter skapa svårigheter i utbildning och arbete. Läs- och skrivsvårigheter kan även stänga ute människor från kulturliv, fritidsaktiviteter och andra samhällsengagemang.

Dyslexiförbundet är ett förbund för personer med läs-, skriv- och räknesvårigheter samt deras anhöriga. Förbundet arbetar för att personer med läs-, skriv- och räknesvårigheter ska kunna delta i samhällets alla delar på lika villkor som andra.

Dyslexiförbundets allmänna synpunkter

Dyslexiförbundet är positiva till läsdelegationens betänkande och på det stora hela ställer vi oss bakom förslagen. Vi uppskattar att delegationen framhåller att:

- barn läser och lär sig läsa på olika sätt
- det är viktigt att omgivningen förstår att barn läser på olika sätt
- det inom respektive verksamhetsområde finns kompetens på barns läsutveckling
- användning av ljudböcker kan väcka elevers läslust
- elever med lässvårigheter kan behöva anpassade läromedel i form av talböcker

Dyslexiförbundet lämnar synpunkter på följande kapitel:

3. Små barns språkutveckling

För personer med dyslexi är den fonologiska medvetenheten oftast låg. Kopplingen mellan ljud och bokstav är inte automatiserad och därmed är det svårt att nå ett bra läsflyt.

Läsdelegationen skriver om vikten av upptäckt och insatser i skolan. Vi vill påpeka att arbetet med fördel kan inledas redan i förskolan. Det finns tester som gör det möjligt att hitta barn i riskzonen för dyslexi och läs- och skrivsvårigheter innan barnet fått sin första undervisning i läsning.

Tidiga upptäckt och tidiga insatser är avgörande för barn i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter. Vi vet att det med rätt insatser går att förebygga lässvårigheter och mildra effekter av dyslexi. Lek med språket, rim och ramsor är bra för alla barns språkutveckling.

Men för barn i riskzonen för dyslexi och läs- och skrivsvårigheter är det särskilt viktigt. För dem krävs dessutom riktade insatser i form av ett strukturerat arbete med beprövade metoder.

För några år sedan publicerade Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) rapporten: "Dyslexi hos barn och ungdomar – tester och insatser".

Där står bland annat:

"Om barn och ungdomar med dyslexi får öva kopplingen mellan språkljud (fonem) och bokstäver (grafem) på ett strukturerat sätt förbättras förmågan att uppmärksamma språkets ljudmässiga uppbyggnad (den fonologiska medvetenheten), läsförmågan, det vill säga läsförståelse och läshastighet, samt stavningsförmågan."

4. Läsning i skolan

Lärarnas kompetens inom läsinlärning, läsutveckling och litteraturundervisning är mycket viktig. Läraren måste också ha tillräckliga kunskaper om specifika lässvårigheter för att snabbt kunna upptäcka och förstå när en elev är i behov av extra stöd. Läraren bör då ha kunskap att omedelbart agera genom att:

- sätta in åtgärder innan eleven halkar efter i skolarbetet och förlorar självförtroendet
- initiera en utredning för att ta reda på mer om elevens svårigheter och förmågor

För att det ska vara möjligt behövs att det undervisas om lässvårigheter på lärarutbildningen och i kompetensutveckling. Det krävs också att det i skolan finns resurser och en struktur för att arbeta med tidiga upptäckt och snabba insatser.

5. Skolbibliotek och läsning

För elever med lässvårigheter och/eller lågt läsintrasse är ett levande skolbibliotek viktigt. Det förutsätter att biblioteket är bemannat med personal som kan tipsa, vägleda och inspirera. Personal på skolbibliotek ska ha kunskap om stöd och anpassningar som elever med olika

funktionsnedsättningar behöver eller kan ha nytta av. För elever med lässvårigheter kan det handla om ljud- och talböcker, om Legimus och andra digitala verktyg samt om bra lättlästa böcker.

Vi anser också att det är viktigt att skolbiblioteksverksamheten definieras i lag. Alla elever ska ha rätt till bra och likvärdiga skolbibliotek.

6. Läsning på fritidshem

Det är bra om fritidshemmen involveras i arbetet med att främja barns läsning. Men vi anser att det är viktigt att läsningen på fritidshem är lustfylld och erbjuds på det sätt som barnet föredrar. Barn kan stimuleras till läsning genom dataspel, spel, serier, ljudböcker, högläsning och även genom textade audiovisuella medier där undertexten är på en lagom utmanande nivå.

På fritidshemmet ska det handla om att väcka barns läslust och locka till vidare läsning. En känsla av tvång eller utsatthet kan få motsatt effekt för elever med lässvårigheter. Situationen, tilltalet, stämningen och miljön spelar stor roll.

Personal på fritidshem måste ha kompetens om läsfrämjande insatser, men också om elevers olika förutsättningar att läsa och om deras behov av stöd och anpassningar.

7. Läsning på lov

Elever med lässvårigheter halkar ofta efter i sin läsutveckling under lov. Därför är läsning under lov viktigt att uppmuntra. Men precis som med läsning på fritidshem måste läsning under lov göras lustfylld.

Elever med dåliga erfarenheter av läsning kan uppfatta läsning på lov (och på fritidshem) som ett straff. Det är oerhört viktigt att de läsfrämjande insatserna görs med fingertoppskänsla. Läsningen får inte bli till en konflikt mellan barn och föräldrar som uppmanats att se till att barnen läser under sommaren. Det måste ske på ett annat sätt. Alla föräldrar har inte de verktyg som behövs för att stimulera barnens läsning.

Att skolan ska ansvara för lovläsningen är bra. Liksom att det sker i kombination med andra lovaktiviteter. Men det är viktigt att alla barn är inkluderade i dessa verksamheter. Tyvärr befarar vi att barn och unga med dålig relation till skola och kamrater är svåra att nå den här vägen. Bland dem finns kanske de elever som har störts behov av läsfrämjande insatser.

Det är viktigt att tänka på vem det är som ska inkluderas i de läsfrämjande insatserna och hur det ska ske på bästa sätt.

8. Bibliotek och läsfrämjande

Att antalet biblioteksenheter fortsätter minska oroar Dyslexiförbundet. Många av våra medlemmar är inte vana att besöka bibliotek. Därför är det viktigt att tröskeln till att besöka ett bibliotek är låg. Det ska vara lätt att bara slinka in för att delta i aktiviteter, låna böcker eller få information om Legimus och talböcker.

Många bibliotek jobbar bra med riktade aktiviteter för att locka barn och unga. Det skulle vara intressant att veta vilka unga det är som nås och i vilken utsträckning barn och unga med lässvårigheter besöker biblioteken.

Precis som skolbibliotekarien bör personalen på folkbiblioteken ha kunskap om stöd och anpassningar som personer med olika funktionsnedsättningar har. För personer med lässvårigheter kan det handla om ljud- och talböcker, om Legimus och andra digitala verktyg samt om bra lättlästa böcker.

9. Läsande förebilder

Dyslexi har en biologisk ärftlighet. Lässvårigheter kan ha en social ärftlighet. Läsande förebilder är viktigt för alla barn och unga. Det kan vara en utmaning när föräldrarna själva har lässvårigheter.

Projekt som "Läs för mig pappa" når män i traditionella LO-yrken. Arbetsplatsbiblioteken når också ovana läsare. Men det behövs mer satsningar och fler lyckade projekt för att nå vuxna med lässvårigheter och för att de ska kunna bli de läsande förebilder de behöver vara för sina barn.

Många studieförbund och folkhögskolor arbetar idag med läsfrämjande insatser. Det är viktigt att de får resurser för att kunna fördjupa sina arbeten och sprida kunskap om dem.

10. Uppföljning av och samverkan kring barns och ungas läsning

Uppföljning och samverkan är viktig. Vi anser att organisationer inom funktionsrättsrörelsen bör räknas som viktiga aktörer inom det läsfrämjande arbetet och därmed vara representerade i samverkansarbetet. Likaså bör barn och unga med egna lässvårigheter ha en egen röst i arbetet.

I ett av stycken nämns nationella prov som ett medel att mäta elevers läsförståelse. Vi anser att det är ett trubbigt instrument. I årskurs tre och sex mäts avkodning och förståelse i samma moment, och elever med dyslexi får inte använda talsyntes som de kanske annars använder i skolarbetet.

Läsning består av avkodning och förståelse. Men elever med dyslexi har svårt att avkoda och kommer därför inte heller att kunna visa att de kan förstå innehållet i texten. Vi önskar att Skolverket gör ett prov där avkodning och läsförståelse testas separat.

Bengt-Erik Johansson

Ordförande

Dyslexiförbundet